

Eksperimentalni kurikulum nastavnog predmeta Društvo i zajednica za osnovne škole

A. Svrha i opis predmeta

Društvo i zajednica multidisciplinarn je nastavni predmet usmjeren na razvoj ključnih kompetencija 21. stoljeća i cjeloživotno učenje uz spoznaje društvenih, humanističkih i prirodnih znanosti. Nastavni predmet Društvo i zajednica potiče učenike na spoznavanje života pojedinaca i zajednica u sadašnjosti i prošlosti Hrvatske. Temelj je za učenje i poučavanje predmeta društveno-humanističkog područja u nastavku obrazovanja. Važan je za razumijevanje interakcije prirodne osnove i ljudi koji žive na određenom prostoru.

Spoznavanjem obilježja prostora i njegovih zakonitosti učenik stječe znanja, oblikuje stavove te razvija kritičko mišljenje i vještine za kvalitetno življenje, ali i održivo djelovanje u skladu s prirodom. Učenik upoznavanjem zavičajnog prostora i prostora domovine izgrađuje svoj kulturni, osobni, društveni, regionalni i nacionalni identitet uz istodobnu osjetljivost za druge i cjelokupnu životnu zajednicu. Razvijanjem socijalne i ekološke svijesti učenik razvija solidarnost i druge pozitivne etičke stavove. Učenik će usvajanjem odgojno-obrazovnih ishoda nastavnog predmeta Društvo i zajednica steći i osnovne kompetencije snalaženja u prostoru te osnovne elemente geografske pismenosti.

Proučavanjem i istraživanjem povijesnih događaja u zavičajnoj i nacionalnoj povijesti nastavni predmet pridonosi razumijevanju razvoja društva i zajednica od najranijih vremena do danas. Učenjem o zavičajnoj i nacionalnoj povijesti te o povijesnoj i kulturnoj baštini zavičaja i Hrvatske učenik jača vlastiti osjećaj nacionalne svijesti uz istovremeno razumijevanje posebnosti drugih naroda i prihvaćanje različitosti. Svrha je poučavanja povijesnih događaja poticanje interesa učenika za proučavanje prošlosti, razumijevanje i snalaženje u sadašnjosti te stjecanje općih i generičkih kompetencija nužnih za aktivno sudjelovanje u društvu kao člana lokalne zajednice, građanina Republike Hrvatske, Europe i svijeta. Učenik prepoznaje vrijednost solidarnosti, kritički promišlja o društvenim odnosima i djeluje na dobrobit zajednice.

Znanja, vještine i stavovi stečeni u nastavnom predmetu Društvo i zajednica osnažuju učenikovu fleksibilnost i razumijevanje zajednice u kojoj živi i društva u cijelosti. Učenjem o životnom prostoru, njegovoj identitetskoj osnovi te o povijesnim događajima u zavičajnoj i nacionalnoj povijesti učenik stječe temeljne vještine za postavljanje pitanja o slobodi, jednakosti, toleranciji, empatiji i ljudskim pravima te na temelju toga oblikuje osobni stav i zaključke. Vrijednosti stečene učenjem nastavnog predmeta Društvo i zajednica potiču prihvaćanje kulturnih i drugih razlika te uvažavanje drugih uz međusobno razumijevanje i poštovanje. Iskustvenim učenjem i istraživačkim pristupom osigurava se aktivno sudjelovanje učenika u učenju i potiče učenje za demokratske vrijednosti.

Suradnjom s predstavnicima različitih organizacija, institucija i ustanova iz zajednice učenici tijekom školske godine aktivno sudjeluju u strukturiranim aktivnostima poučavanja i učenja usmjerenih prepoznavanju, analiziranju i kritičkom promišljanju odnosa u društvu i zajednici.

Nastavni predmet Društvo i zajednica uči se i poučava u prvim četirima razredima osnovne škole 35 sati godišnje. Usvajanjem osnovnih koncepata ovoga predmeta te povezivanjem s drugim nastavnim predmetima, međupredmetnim temama i odgojno-obrazovnim područjima učenik postupno oblikuje cjelovitu sliku svijeta. Sve usvojene kompetencije omogućit će učeniku primjenu znanja i vještina u budućem osobnom i profesionalnom razvoju u kontekstu cjeloživotnog učenja. Kratica je nastavnog predmeta Društvo i zajednica DIZ.

B. Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja

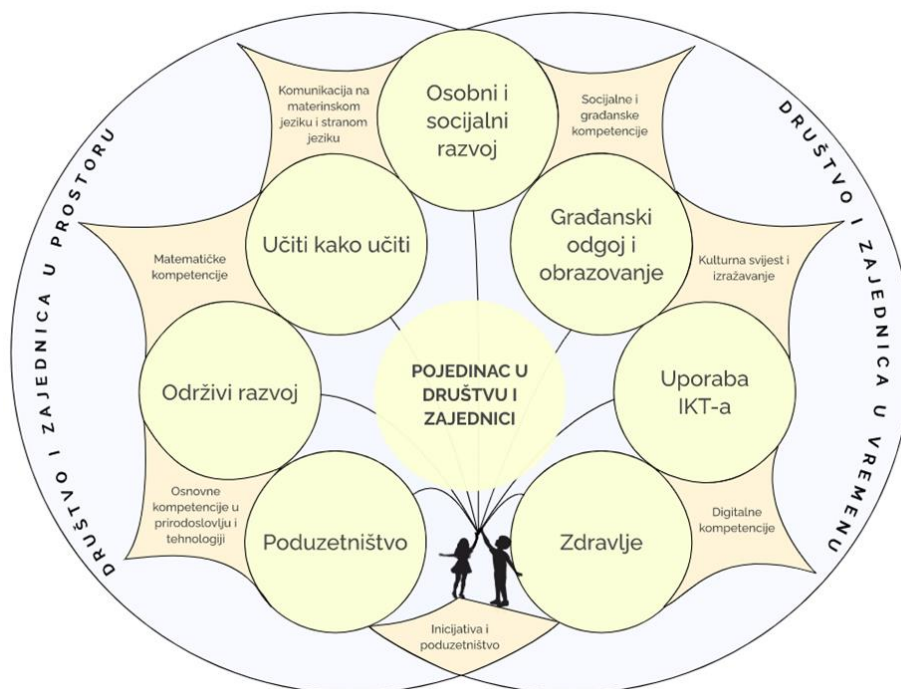
Odgojno-obrazovni ciljevi nastavnog predmeta Društvo i zajednica su:

- razumjeti ulogu, prava i odgovornosti u zajednici i prostoru u kojima pojedinac živi
- steći osnove prostornog mišljenja, kartografske pismenosti i snalaženja u užem i širem životnom prostoru
- razvijati kulturni, društveni, regionalni i nacionalni identitet razumijevanjem života ljudi u prošlosti i sadašnjosti i važnih događaja i pojedinaca te stjecanjem znanja o važnosti očuvanja kulturno-povijesne materijalne i nematerijalne baštine zavičaja i Republike Hrvatske
- razvijati radne navike, odgovornost, stvaralaštvo, poduzetnost i samopouzdanje kako bi učenik ostvario osobne potencijale te odgovorno djelovao u javnom životu lokalne, nacionalne i globalne zajednice
- oblikovati osobni sustav vrijednosti, stavove i uvjerenja te pozitivan odnos prema sebi, drugima i društvu kao cjelini.

C. Struktura – organizacijska područja predmetnoga kurikuluma

Predmetnim kurikulumom Društvo i zajednica obuhvaćena su tri ključna koncepta: Društvo i zajednica u prostoru (oznaka A), Društvo i zajednica u vremenu (oznaka B) te Pojedinac u društvu i zajednici (oznaka C). Koncepti se međusobno prožimaju pružajući učeniku mogućnost da različitim sadržajima i aktivnostima u svakom razredu neprestano proširuje i produbljuje njihovo razumijevanje te su povezani s odgojno-obrazovnim očekivanjima međupredmetnih tema i ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje (slika 1.).

Koncept Društvo i zajednica u prostoru pridonosi razvoju prostornog mišljenja, a time i stjecanju temeljnih kompetencija potrebnih za život i snalaženje u prostoru te za organizaciju prostora. Konceptom Društvo i zajednica u vremenu učenik stječe kompetencije važne za snalaženje u vremenu i organizaciju određenih vremenskih intervala te za razumijevanje društvenih događanja u prošlosti i sadašnjosti. Treći koncept, Pojedinac u društvu i zajednici, usmjeren je, prije svega, na razumijevanje uloge pojedinaca u društvu i zajednici te na njihove međuovisnosti i međusobne utjecaje.

Slika 1. Povezanost koncepata nastavnog predmeta Društvo i zajednica s međupredmetnim temama i ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje

A. Društvo i zajednica u prostoru

Prostor i ljudi neraskidivo su povezani. U prostoru se odvijaju sve prirodne pojave i društveni procesi važni za pojedinca, zajednicu i društvo. Prostor nastanjuju ljudi i u njemu djeluju u korelaciji s prirodnim osnovom. U prostoru se prožimaju utjecaji i uzročno-posljedične veze između prirodnih pojava i procesa s jedne te društva i društveno-gospodarskih aktivnosti s druge strane. Ljudi pridonose identitetu prostora načinom življenja, kulturom, tradicijom, jezikom, religijom, djelatnostima i svim ostalim aktivnostima. Prostor i njegova obilježja pružaju identitetsku osnovu zajednicama, što se očituje u načinu življenja, razvoju određenih djelatnosti i oblika naseljenosti. Identitet prostoru daju i administrativne jedinice, države te gospodarski savezi.

Upravljanje prostorom i snalaženje u prostoru važne su kompetencije koje pretpostavljaju postojanje prostornog mišljenja te ga je potrebno razvijati od najranije dobi. Najprije razumijevanjem međusobnog položaja i odnosa u neposrednom prostoru (kući, učionici, školi), a potom na prostoru zavičaja, regije i domovine, u čemu će veliku ulogu imati i razvoj kartografske pismenosti.

Ovim konceptom potrebno je učeniku osvijestiti da pojedinci i različite zajednice mogu isti prostor doživljavati i vrednovati na različit način i u skladu s tim različito djelovati. Postoje brojni pozitivni, ali i negativni primjeri utjecaja čovjeka na prostor, a učenike treba poticati na usvajanje načela održivog razvoja, tj. djelovanja na prostor s ciljem očuvanja okoliša za buduće generacije.

Prostor se može razlikovati i s obzirom na obuhvat. U poučavanju nastavnog predmeta Društvo i zajednica taj se obuhvat širi od neposredne životne sredine (dom, škola, naselje), zavičaja i regije do države.

B. Društvo i zajednica u vremenu

Za život pojedinca u društvu i zajednici važna je organizacija vremena. Na temelju ovog koncepta izgrađuje se osjećaj za tijek, slijed i trajanje događaja. Bez vremenskog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost niti istražiti odnosi među događajima. Učenik će stoga tijekom učenja usvojiti opći vremenski okvir i osnove računanja vremena te će moći razlikovati dan od noći, dane u tjednu i mjesec u godini, a u kasnijim godinama učenja razumjet će i periodizaciju vremena. Promjene i odnosi u vremenu ostavili su trag zabilježen u povijesnim izvorima koji nas uče o prošlosti i pripremaju za budućnost. Korištenjem različitih vrsta povijesnih izvora učenik uči analizirati te postavljati pitanja o vremenu, mjestu i okolnostima njihova nastanka. Učenik upoznaje važnost i ulogu kulturno-povijesne baštine te ustanova koje čuvaju takvu baštinu. Razumijevanjem uzroka i posljedica učenik objašnjava zašto su se događaji dogodili i rezultat tih zbivanja. Učenik tijekom nastavnog procesa može pratiti vremenski slijed povijesnih događaja svog zavičaja, regije i Hrvatske. Spoznate događaje učenik može prikazati na različite načine te na temelju prikaza stvarati zaključke o uzročno-posljedičnoj povezanosti pojedinih događaja. Razumijevanje koncepta Društvo i zajednica u vremenu pridonosi spoznajama o oblikovanju prostornih identiteta na lokalnoj, regionalnoj, državnoj i globalnoj razini.

C. Pojedinaac u društvu i zajednici

Odnosi pojedinca s drugima ključni su za razvoj socijalizacije i identiteta te za osobni rast i razvoj. Obitelj s različitim ulogama pojedinaca prva je zajednica u kojoj se učenik razvija i stječe osnovna znanja o svijetu. Drugi društveni odnosi, poput različitih odnosa u školi i društvu općenito, također su vrlo važni u učenikovom razvoju i izgradnji njegove ličnosti. Učenik će doživjeti i osvijestiti složenost i raznolikost interakcija s drugima te razvijati osjetljivost za druge i drugačije. Stvaranje kulture poštovanja različitosti temeljene na univerzalnim vrijednostima ljudskih prava pridonosit će prevladavanju stereotipa i predrasuda.

Konceptom Pojedinac u društvu i zajednici učenik stječe znanja, razvija vještine i oblikuje stavove o povezanosti dobrobiti pojedinca i društvene zajednice kojoj pripada. Za usklađivanje osobnih i zajedničkih interesa u zajednici važno je pridržavati se dogovorenih pravila, izvršavati dužnosti i zastupati temeljne ljudske vrijednosti. Analizom vlastitog ponašanja i ponašanja drugih pojedinaca u zajednici učenik će uočavati probleme na konkretnim primjerima iz svakodnevnog života i predlagati rješenja primjerena dobi i spoznajnim mogućnostima. Učenjem sadržaja i sudjelovanjem u aktivnostima učenik će razvijati komunikacijske i socijalne vještine, uvažavati različite stavove i mišljenja te će se poticati njegova znatiželja za otkrivanjem pojava i procesa u društvenoj zajednici.

Iako su sva tri koncepta jednako važna u stjecanju znanja i vještina te oblikovanju stavova i vrijednosti, oni nisu jednako zastupljeni u svakoj godini poučavanja nastavnog predmeta Društvo i zajednica. Na slici 2. prikazana je zastupljenost konceptata po godinama učenja i poučavanja nastavnog predmeta Društvo i zajednica.

Slika 2. Zastupljenost konceptata po godinama učenja i poučavanja

D. Odgojno-obrazovni ishodi, sadržaji i razine usvojenosti po razredima i organizacijskim područjima

Odgojno-obrazovni ishodi iskazi su očekivanja od učenika u određenom konceptu u pojedinoj godini učenja nastavnog predmeta Društvo i zajednica. Obuhvaćaju znanja, vještine i stavove. Tijekom godina učenja i poučavanja nastavnog predmeta Društvo i zajednica ishodi u konceptima postaju složeniji.

Odgojno-obrazovni ishodi navedeni su po razredima i razvrstani prema konceptu u kojem se usvajaju (A – Društvo i zajednica u prostoru, B – Društvo i zajednica u vremenu, C – Pojedinac u društvu i zajednici). Ishodi nisu razvrstani prema redoslijedu poučavanja jer je učitelj autonoman u njegovu određivanju.

U tablici ispod ishoda navedeni su sadržaji kojima se oni usvajaju. Preporuke u tablici predstavljaju podršku za planiranje učenja i poučavanja u konkretnoj situaciji, a u njima su naznačene i poveznice s ostalim nastavnim predmetima i međupredmetnim temama. Povezanost s međupredmetnim temama Učiti kako učiti te Osobni i socijalni razvoj nije posebno navedena jer njihova očekivanja treba ostvarivati u sklopu svih odgojno-obrazovnih ishoda i na svim razinama učenja i poučavanja nastavnog predmeta Društvo i zajednica.

Za sve odgojno-obrazovne ishode određena je razina usvojenosti »dobar«. Odgojno-obrazovni ishodi na razini »dobar« služe kao okvir za procjenu usvojenosti i razumijevanja dubine i širine ishoda na kraju razreda. Razina usvojenosti »dobar« služi učitelju kao osnova za daljnje planiranje poučavanja i učenja, ali i kao osnova za planiranje i provedbu vrednovanja jer omogućuje jasnoću i dosljednost u interpretaciji razvoja znanja, vještina, sposobnosti i stavova učenika.

U tablicama su odgojno-obrazovni ishodi označeni kraticom DIZ. Uz oznaku predmeta dodana je oznaka OŠ koja označava da je riječ o odgojno-obrazovnim ishodima u osnovnoj školi. Nakon toga slijedi oznaka koncepta, primjerice A, broječna oznaka razreda te na kraju redni broj ishoda unutar koncepta.

Odgojno-obrazovni ishodi u 1. razredu osnovne škole – 35 sati

A. Društvo i zajednica u prostoru		
Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ A.1.1. Učenik uspoređuje različite zajednice: dom, školu i mjesto.	<ul style="list-style-type: none"> – navodi članove uže i šire obitelji i djelatnike škole te njihove uloge u obitelji i školi – opisuje organizaciju doma, škole i mjesta – navodi obilježja uređenog prostora doma, škole i mjesta prema namjeni 	– opisuje organizaciju doma, škole i mjesta; navodi članove obitelji i djelatnike škole; prepoznaje uloge u obitelji i školi te namjene pojedinih prostora
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – članovi zajednica (dom, škola) kojima učenik pripada i njihove uloge – prostorna organizacija i uređenost doma, škole i mjesta. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Na primjerima iz svakodnevnog okružja učenik opisuje članove uže i šire obitelji, djelatnike u školi, prostorije svog doma, kuće, stana i škole.</p> <p>Učenik navodi ime svoje škole, prostorije u školi (učionica, zbornica, blagovaonica, knjižnica, sportska dvorana...), njihovu namjenu, snalazi se u školi i na putu do nje.</p> <p>Učenik razlikuje organizaciju javnih i drugih površina u mjestu, opisuje promet i razlikuje organizaciju doma i škole.</p> <p>Ako učenik živi u većem naselju, u ovom odgojno-obrazovnom ishodu pojam mjesto podrazumijeva dio naselja, a ako učenik živi u manjem naselju, pojam mjesto podrazumijeva cijelo naselje.</p>		
DIZ OŠ A.1.2. Učenik opisuje utjecaj promjene položaja na odnose u prostoru.	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje postupke sigurnog kretanja na putu od kuće do škole i u mjestu – opisuje vlastiti položaj, položaj drugih osoba i predmeta u prostorima poznatog okružja – primjenjuje u svakodnevnim situacijama odnose: gore – dolje, naprijed – natrag, ispred – iza, lijevo – desno, unutar – izvan, ispod – iznad – objašnjava promjenjivost prostornih odnosa ovisno o promjeni svojeg položaja 	– opisuje promjenjivost prostornih odnosa, sigurno kretanje na putu od kuće do škole i u mjestu te vlastiti položaj, položaj drugih osoba i predmeta u prostorima poznatog okružja uz pokazivanje odnosa
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sigurno kretanje od škole do kuće – položaj osoba i predmeta u prostoru i njihovi međudnosi 		

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
 Za uvođenje učenika u prometna pravila i prometne pojmove na konkretnim primjerima koje dijete svakodnevno zapaža preporučuje se provoditi izvanučioničku nastavu koja uključuje istraživanje obavijesti, putokaza i uputa.
 Uočavanje promjenjivosti prostornih odnosa ovisno o promjeni položaja jest vještina koja prethodi orijentaciji u prostoru pa ju je potrebno postupno razvijati kod učenika od najranije dobi i to prvenstveno u poznatom svakodnevnom okružju.
 Usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda DIZ OŠ A.1.2. preduvjet je uspješnog usvajanja ishoda PV OŠ C.1.2. u nastavnom predmetu Praktične vještine.

B. Društvo i zajednica u vremenu

Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ B.1.1. Učenik opisuje organiziranost vremena u svakodnevnom životu.	<ul style="list-style-type: none"> – navodi doba dana, dane u tjednu i godišnja doba – reda pravilno dane u tjednu – određuje odnos jučer-danas-sutra – povezuje doba dana s vlastitim i obiteljskim obvezama i aktivnostima 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi doba dana, dane u tjednu i godišnja doba; prepoznaje odnos jučer-danas-sutra; opisuje povezanost dana s aktivnostima

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
 – dijelovi dana, dani u tjednu i njihov odnos
 – aktivnosti i obveze učenika i članova obitelji tijekom dana
 – godišnja doba.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
 Tijekom učenja i poučavanja učenik na pripremljenoj lenti vremena prikazuje i smješta događaje u doba dana, dane u tjednu, jučer, danas, sutra, prekjuečer i preksutra. Na primjeru iz svakodnevnog života opisuje odnos jučer, danas, sutra, prekjuečer i preksutra.
 U ovom odgojno-obrazovnom ishodu naglasak je na vremenskom slijedu godišnjih doba, a obilježja godišnjih doba uče se i poučavaju u Prirodoslovlju (ishodi PRI OŠ B.1.1. i PRI OŠ B.1.3.).

DIZ OŠ B.1.2. Učenik primjenjuje vremenski slijed u svakodnevnom životu.	<ul style="list-style-type: none"> – povezuje slijed svojih obveza, aktivnosti i događaja s dijelovima dana, danima u tjednu i godišnjim dobima – prepoznaje uzroke i posljedice događaja u svakodnevnom životu – prikazuje vremenski slijed crtežom 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje primjer vremenskog slijeda svojih aktivnosti i događaja; prepoznaje na primjeru uzrok i posljedice događaja; prikazuje vremenski slijed na predlošku
--	---	--

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
 – vremenski slijed obveza, aktivnosti i događaja
 – uzročno-posljedična povezanost događaja i provedenih aktivnosti.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Crtež za prikazivanje vremenskog slijeda može biti u obliku slikopriče, stripa ili ilustracije. Važno je usmjeriti učenika na uočavanje uzročno-posljedičnih veza na primjerima događaja u svakodnevnom životu zbog planiranja vlastitih aktivnosti i praćenja njihove provedbe. Ako se učenik koristi predloškom, to može biti unaprijed pripremljen cjelovit slijed događaja i aktivnosti prema kojem izrađuje svoj crtež ili predložak s djelomičnim slijedom događaja i aktivnosti koji učenik samostalno dopunjava.

Slijed događaja može se poučavati na primjeru obilježavanja državnih praznika i blagdana, značajnih dana i događaja u svakodnevnom životu i zajednici.

Usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda DIZ OŠ B.1.2. preduvjet je uspješnog usvajanja ishoda PV OŠ A.1.1. u nastavnom predmetu Praktične vještine.

C. Pojedinac u društvu i zajednici

Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ C.1.1. Učenik opisuje odnos prema sebi i drugim članovima zajednica kojima pripada.	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje vrijednost i posebnost sebe i svakog člana zajednice – opisuje svoj odnos i povezanost s drugim članovima zajednica 	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje svoj odnos s drugim članovima zajednica, povezanost i posebnosti drugih u obitelji, razrednoj zajednici i školi kojoj pripada
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – posebnosti i vrijednosti članova zajednica kojima učenik pripada – međusobni odnosi članova zajednica kojima učenik pripada. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Povezanost s članovima zajednica kojima učenik pripada može se ostvariti njihovim uključivanjem i suradnjom u obilježavanju značajnih datuma i događaja.</p> <p>Ovaj odgojno-obrazovni ishod pridonosi usvajanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje u domeni Društvo i zajednica.</p>		
DIZ OŠ C.1.2. Učenik uspoređuje pravila, prava i dužnosti u domu, školi i mjestu.	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje svoja prava i prava drugih članova zajednica – navodi pravila u odnosima s drugim članovima zajednica u domu, školi i mjestu – izvršava dužnosti kao član obitelji, razredne zajednice i škole – prepoznaje posljedice nepoštivanja pravila u razrednoj zajednici, školi i mjestu – preuzima odgovornost za svoje postupke – prepoznaje pravila u korištenju broja 112 	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje svoja prava i prava drugih članova zajednice u svakodnevnom situacijama; navodi posljedice nepoštivanja pravila preuzimajući odgovornost za svoje postupke

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

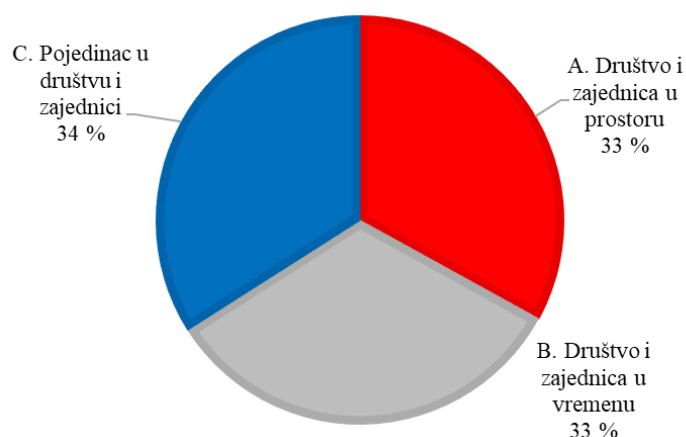
- pravila u domu, školi i mjestu
- prava, dužnosti i odgovornost članova doma, škole i mjesta.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Pravila u domu, školi i mjestu uključuju osnovna pravila pristojnog ophođenja (pozdravljanje, ispričavanje, iskazivanje zahvale i zamolbe), prometna pravila i pravila korištenja broja 112.

Preporučuje se naglasiti važnost osobne odgovornosti za svoje postupke u smanjenju rizika od mogućih ugroza osobne sigurnosti (npr. požari, potresi, poplave, vremenske nepogode...).

Ovaj odgojno-obrazovni ishod pridonosi usvajanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje u domeni Ljudska prava.

Slika 3. Struktura nastavnog predmeta Društvo i zajednica tijekom prve godine učenja i poučavanja

Odgojno-obrazovni ishodi u 2. razredu osnovne škole – 35 sati

A. Društvo i zajednica u prostoru		
Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ A.2.1. Učenik opisuje prostornu organizaciju te život i rad ljudi u naselju.	<ul style="list-style-type: none"> – navodi članove šire obitelji i povezuje ih s mjestom stanovanja – opisuje rodbinske veze na samostalno izrađenom obiteljskom stablu – razlikuje seoska od gradskih naselja – razlikuje uloge pojedinih ustanova u naselju – povezuje zanimanja ljudi s pojedinim ustanovama – opisuje povezanost zanimanja ljudi i prirodnih obilježja naselja u kojem živi i njegove okolice – opisuje organizaciju prometa u naselju u kojem živi 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi članove rodbine, primjer rodbinskih veza te vrste prometnica i prometnih sredstava u naselju; prepoznaje razliku sela i grada, ulogu pojedinih ustanova i zanimanja ljudi u ustanovama te utjecaj okoline na zanimanja ljudi

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

– šira obitelj, rodbinske veze i obiteljsko stablo

<ul style="list-style-type: none"> – seoska i gradska naselja – zanimanja ljudi u naselju – vrste prometnica i prometnih sredstava u naselju. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: Učenju i poučavanju povezanosti zanimanja i prirodnih obilježja naselja i okolice naglasak je na reljefu i vodama. U poučavanju organizacije prometa može se upoznati učenika sa svim vrstama prometa prema geografskoj sredini (kopno, zrak, voda), s mjestima na kojima se spajaju različite vrste i oblici prometa (npr. kolodvori, zračne, morske i riječne luke) i s vrstama prometnih sredstava za individualni i organizirani prijevoz. Izvanučioničkom nastavom učenik se upoznaje s ustanovama te organizacijom prometa u naselju i njegovoj okolini. Za uspješno usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda potrebno je najprije usvojiti ishod u Prirodoslovlju vezan za osnovna obilježja reljefa i voda zavičaja (PRI OŠ A.2.2.). Usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda DIZ OŠ A.2.1. preduvjet je uspješnog usvajanja ishoda PV OŠ C.2.2. u nastavnom predmetu Praktične vještine.</p>		
DIZ OŠ A.2.2. Učenik opisuje kulturno-povijesnu baštinu zavičaja kao dio njegova identiteta.	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje kulturno-povijesnu baštinu zavičaja – navodi primjere zaštite i čuvanja kulturno-povijesne baštine – opisuje utjecaj kulturno-povijesne baštine na identitet zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje primjere kulturno-povijesne baštine u svojem zavičaju i njezin utjecaj na identitet
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kulturno-povijesna baština zavičaja – zaštita i čuvanje kulturno-povijesne baštine – uloga baštine u oblikovanju identiteta zajednice. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: Izvanučioničkom nastavom učenik se upoznaje s posebnostima i lokalitetima kulturno-povijesne baštine zavičaja. Odgojno-obrazovni ishod može se usvojiti uključivanjem i suradnjom članova zajednica koje brinu o zaštiti i čuvanju kulturno-povijesne baštine. Učenik može istraživati kulturno-povijesnu baštinu zavičaja pretražujući uz pomoć ključnih riječi informacije na internetu te tako upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.</p>		
DIZ OŠ A.2.3. Učenik se snalazi u prostoru služeći se objektima iz neposredne okoline.	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje objekte koje vidi u neposrednom okružju svoje škole – opisuje svoj položaj u odnosu na izabrane objekte iz okružja – snalazi se u prostoru služeći se izabranim objektima – procjenjuje najkraći i najdulji put kretanja – izrađuje skicu kretanja prikazujući objekte iz neposredne okoline 	<ul style="list-style-type: none"> – snalazi se uz manje pogreške u prostoru prepoznajući svoj položaj prema objektima u okružju škole; izrađuje skicu kretanja uz pomoć predloška

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- položaj u prostoru
- kretanje u prostoru
- predočavanje kretanja u prostoru.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Odgojno-obrazovni ishod usvaja se tijekom terenske nastave.

Prije izrade skice potrebno je dogovoriti kojim će se simbolima prikazivati objekti te kako će se opisati njihovo značenje. Ako se učenik koristi predloškom, to može biti cjelovita ili djelomična skica koju je učitelj unaprijed pripremio, a prema kojoj učenik izrađuje svoju skicu ili je samostalno dopunjava.

B. Društvo i zajednica u vremenu

Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ B.2.1. Učenik objašnjava organiziranost vremena uz prikaz vremenskoga slijeda.	– imenuje mjesece u godini – navodi broj dana u pojedinim mjesecima – služi se kalendarom – mjeri vrijeme urom i štopericom (zaporni sat) – iskazuje očitano vrijeme riječima – procjenjuje trajanje svakodnevnih životnih aktivnosti – objašnjava važnost snalaženja u vremenu – prikazuje skicom slijed događaja povezanih s društvom i zajednicom	– opisuje uz pomoć kalendara slijed mjeseci u godini i razlike u broju dana pojedinih mjeseci; – mjeri vrijeme urom i štopericom većinom točno; objašnjava važnost snalaženja u vremenu; – prikazuje skicom slijed odabranih događaja

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- mjeseci u godini i kalendar
- mjerenje vremena
- prikaz događaja u vremenu.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Usvajanjem ovog ishoda može se istražiti podrijetlo naziva mjeseca u godini, povezati ih s godišnjim dobima i izraditi rođendanski kalendar učenika u razrednoj zajednici.

Uz učiteljevu pomoć učenik može prikupiti podatke o različitim vrstama ura, istražiti promjene izgleda i načine korištenja urom u povijesti te predvidjeti i prikazati izgled ura u budućnosti.

Može se izraditi ura s kazaljka i kalendar od različitih materijala (papir, karton, stiropor...) povezano s nastavnim predmetom Praktične vještine (PV OŠ A.2.1. i PV OŠ A.2.2.).

Prije izrade skice vremenskoga slijeda događaja potrebno je dogovoriti kojim će se vremenskim jedinicama prikazivati trajanje događaja (npr. doručak, vrijeme u školi, odmor, igra, trening, spavanje) te kako će se opisati važnost snalaženja u vremenu. Ako se učenik koristi predloškom, to može biti cjelovita ili djelomična skica koju je učitelj unaprijed pripremio, a prema kojoj učenik izrađuje svoju skicu ili je samostalno dopunjava. Učenik se može koristiti različitim računalnim igrama i programima za prikazivanje vremenskoga slijeda događaja.

DIZ OŠ B.2.2. Učenik objašnjava uzročno-posljedične veze događaja u svakodnevnom životu.	<ul style="list-style-type: none"> – uspoređuje bližu prošlost i sadašnjost – planira buduće događaje u svakodnevnom životu – navodi uzroke i posljedice događaja u svakodnevnom životu – prikazuje događaje na različite načine 	<ul style="list-style-type: none"> – uspoređuje bližu prošlost i sadašnjost; planira buduće događaje opisujući uzrok i posljedicu događaja na primjerima; prikazuje događaje uz pomoć predloška
--	--	--

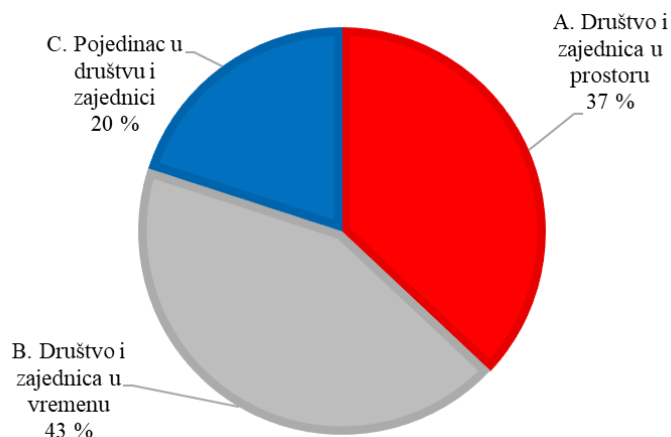
Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
– prošlost, sadašnjost i budućnost
– povezanost uzroka i posljedica prošlih, sadašnjih i budućih događaja.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
Za usporedbu bliže prošlosti i sadašnjosti mogu se istražiti i prikupiti informacije o povijesti škole, obitelji ili neke istaknute osobe iz svoje zajednice, o životu nekada i danas, djetinjstvu svojih predaka, igračkama, stanovanju, prometnim sredstvima i odjeći.
Tijekom istraživanja i prikupljanja podataka učenik se može koristiti različitim vrstama povijesnih izvora (npr. pisani, slikovni, materijalni, usmena predaja). Učenik se može u istraživanju koristiti internetom služeći se ključnim riječima te tako upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.
Budući događaji planiraju se za dulje razdoblje, npr. mjesec, polugodište, nastavna godina, kalendarska godina itd.
Za prikazivanje događaja može se upotrebljavati tablica u kojoj će se na primjeru odabranog događaja iz svakodnevnog života prikazati uzroci i posljedice. Događaji se mogu prikazati i slijedom fotografija, crtežom, lentom vremena itd. Ako se učenik koristi predloškom, to može biti tablica ili lenta vremena koju je učitelj unaprijed pripremio, a prema kojoj učenik izrađuje svoju tablicu/lentu vremena ili je samostalno dopunjava.

C. Pojedinac u društvu i zajednici

Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ C.2.1. Učenik objašnjava važnost odgovornog odnosa prema sebi, zajednici i društvu.	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje važnost tjelesne aktivnosti, prehrane i odmora za osobni rast, razvoj i zdravlje – opisuje sigurno kretanje prema prometnim pravilima – opisuje sigurno korištenje kućanskih uređaja – navodi primjere štedljivog korištenja energije i vode – razlikuje otpad od smeća na primjerima poznatih proizvoda (stvari, predmeta) iz svakodnevnog života – navodi pravila razvrstavanja otpada 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi primjere očuvanja osobnog zdravlja i okružja u kojem živi i boravi, moguće posljedice neodgovornog odnosa prema sebi te primjer povezanosti rada i zarade; prepoznaje prometna pravila u svom okružju i primjere odgovornog trošenja novca; opisuje primjer sigurnog korištenja jednog kućanskog uređaja i pravila odgovornog ponašanja u javnim ustanovama

	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje vrijednosti rada i različitih zanimanja te povezanost rada i zarade – navodi primjere odgovornog trošenja novca – primjenjuje pravila odgovornog ponašanja u javnim, kulturnim i zdravstvenim ustanovama – pridonosi dobrobiti zajednice 	
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odgovornost prema svom zdravlju, životnom prostoru i zajednici – sigurnost u domu, školi i prometu – odgovornost prema radu, novcu, energiji i vodi – odgovorno ponašanje u javnim, kulturnim i zdravstvenim ustanovama. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: Odgojno-obrazovni ishod može se usvojiti tijekom izvanučioničke nastave u javnim, kulturnim i zdravstvenim ustanovama, reciklažnim dvorištima itd. Za stjecanje znanja i oblikovanje stavova o vrijednosti rada i važnosti različitih zanimanja u odgojno-obrazovni proces mogu se uključiti roditelji i drugi članovi zajednice. Preporučuje se naglasiti važnost osobne odgovornosti za svoje postupke u smanjenju rizika od mogućih ugroza osobne sigurnosti (npr. požari, potresi, poplave, vremenske nepogode...).</p> <p>Doprinos dobrobiti zajednice može se ostvariti volontiranjem koje se planira i ostvaruje sukladno potrebama zajednice te suradnjom s roditeljima i mogućnostima škole.</p> <p>Ovaj ishod pridonosi usvajanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetnih tema Zdravlje, Poduzetništvo, Uporaba IKT-a, Građanski odgoj i obrazovanje i povezan je s nastavnim predmetima Praktične vještine, Prirodoslovlje, Informacijske i digitalne kompetencije te Tjelesna i zdravstvena kultura.</p>		
<p>DIZ OŠ C.2.2. Učenik opisuje svoj doprinos u aktivnostima zajednice usmjerenima na očuvanje identiteta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – povezuje svoju ulogu i interese s događajima u zajednici važnim za očuvanje identiteta – sudjeluje u planiranju načina obilježavanja događaja, blagdana i praznika važnih za lokalnu zajednicu i nacionalnu razinu – istražuje nematerijalnu baštinu svog zavičaja na primjerima 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje ulogu pojedinca u zajednici i ulogu zajednice u razvoju osobnog identiteta te očuvanje baštine na primjerima iz svakodnevnog života; – sudjeluje u obilježavanjima događaja na lokalnoj razini; – prepoznaje nematerijalnu baštinu svog zavičaja
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – obilježavanje događaja, blagdana i praznika važnih za očuvanje identiteta – nematerijalna baština zavičaja. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: Odgojno-obrazovni ishod može se usvojiti tijekom izvanučioničke ili terenske nastave u suradnji s kulturno-umjetničkim udrugama, kulturnim ustanovama, jedinicama lokalne samouprave itd. Učenik može istraživati nematerijalnu baštinu svog zavičaja koristeći se internetom te tako upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.</p>		

Slika 4. Struktura nastavnog predmeta Društvo i zajednica tijekom druge godine učenja i poučavanja

Odgojno-obrazovni ishodi u 3. razredu osnovne škole – 35 sati

A. Društvo i zajednica u prostoru		
Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ A.3.1. Učenik opisuje prostornu organizaciju te život i rad ljudi u tradicijskoj regiji i županiji uz pomoć geografske karte.	<ul style="list-style-type: none"> – imenuje tradicijsku regiju u kojoj živi i susjedne tradicijske regije – imenuje na geografskoj karti Republike Hrvatske naselje, županiju i županijski centar kojima pripada – opisuje teritorijalnu organizaciju županije kojoj pripada služeći se geografskom kartom – opisuje organizaciju prometa županije – opisuje primjere utjecaja prirodne osnove na naseljenost i gospodarske djelatnosti županije – opisuje elemente identiteta svoje tradicijske regije 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi vrste prometnica, prometnih sredstava na prostoru županije i tradicijske regije, primjere utjecaja prirodne osnove na naseljenost i gospodarstvo županije; prepoznaje osnovna prirodna obilježja županije i tradicijske regije u prostoru i na geografskoj karti te elemente identiteta tradicijske regije; opisuje podjelu županije na općine i gradove; imenuje uz pomoć geografske karte svoje naselje, županiju, županijski centar i tradicijsku regiju
Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
<ul style="list-style-type: none"> – tradicijska regija i identitet – teritorijalna organizacija županije – utjecaj prirodnogeografskih obilježja na vrstu i razmještaj naselja u županiji – utjecaj prirodnogeografskih obilježja na gospodarske djelatnosti u županiji. 		
Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:		
Teritorijalna organizacija županije podrazumijeva podjelu na općine i upravne gradove.		

Prostorna organizacija županije i elementi identiteta tradicijske regije mogu se upoznati izvanučioničkom nastavom uz suradnju s članovima zajednice koji pridonose oblikovanju i očuvanju identiteta. U izvanučioničkoj nastavi može se upotrebljavati metoda intervjua i/ili metoda anketiranja uz pomoć učitelja. Elementi identiteta tradicijske regije su, npr. govor, nošnje, toponimi, uporabni predmeti, pjesme, plesovi, tradicijska jela, proizvodi tradicijske regije, načini gradnje objekata i materijal za gradnju objekata. Učenik može istraživati elemente identiteta koristeći se relevantnim informacijama koje je pronašao na internetu te uz pomoć digitalnih alata izraditi rad za predstavljanje nekih elemenata identiteta. Tako će upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.

Za uspješno usvajanje ishoda potrebno je najprije usvojiti ishod u nastavnom predmetu Prirodoslovlje (PRI OŠ A.3.2.).

<p>DIZ OŠ A.3.2. Učenik se orijentira u naselju i zavičaju uz pomoć plana grada (naselja) i geografske karte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje značenje pojmova orijentacija, stajalište, obzor (vidokrug) i horizont (obzornica) – određuje glavne i sporedne strane svijeta u prostoru i na karti – koristi se kompasom za određivanje glavnih strana svijeta – opisuje načine određivanja strana svijeta – uspoređuje veličinu objekata u prostoru i na planu grada (naselja) – razlikuje na planu grada (naselja) i geografskoj karti društvene od drugih elemenata geografske karte – objašnjava važnost tumača (legende) karte – određuje svoje stajalište i određište na planu grada (naselja) i/ili geografskoj karti – kreće se u prostoru zavičaja prema stranama svijeta i objektima iz okoline koristeći se planom grada (naselja) i/ili geografskom kartom 	<ul style="list-style-type: none"> – razlikuje stajalište, obzor i horizont; prepoznaje razliku u veličini objekata u prostoru i na planu naselja, društvene i druge elemente na geografskoj karti koristeći se tumačem; određuje većinom samostalno glavne i sporedne strane svijeta na karti i u prostoru kompasom, svoje stajalište i određište i kreće se u prostoru zavičaja koristeći se planom naselja i/ili geografskom kartom
---	--	---

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- geografska karta
- orijentacija u prostoru i na geografskoj karti
- kretanje u prostoru korištenjem plana grada (naselja) i geografske karte.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

U ovome odgojno-obrazovnom ishodu učenici trebaju razlikovati društvene elemente (npr. prometnice, granice, objekte, naselja), koji se na geografskim kartama najčešće prikazuju

kartografskim znakovima, od prirodnih elemenata. Prirodni elementi se na geografskim kartama najčešće prikazuju bojama (npr. vode plavom bojom, reljef skalom boja, vegetacija zelenom bojom), a učenici će se s njima upoznati na nastavnom predmetu Prirodoslovlje.

Usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda DIZ OŠ A.3.2. preduvjet je uspješnog usvajanja ishoda PV OŠ A.3.1. u nastavnom predmetu Praktične vještine.

B. Društvo i zajednica u vremenu

Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ B.3.1. Učenik opisuje vremenska razdoblja primjenjujući vremenski slijed.	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje vremenska razdoblja: desetljeće, stoljeće, tisućljeće i era – reda kronološki vremenska razdoblja na unaprijed pripremljenoj lenti vremena – opisuje svoje prvo desetljeće izdvajajući značajne događaje na lenti vremena 	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje kronološki slijed vremenskih razdoblja prikazujući ih na unaprijed pripremljenoj lenti vremena; opisuje primjere događaja iz svoga prvog desetljeća na lenti vremena

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- desetljeće, stoljeće, tisućljeće, era
- prvo desetljeće u životu učenika.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

U ovom ishodu ne očekuje se da učenik navodi godinu početka i kraja stoljeća ili tisućljeća. Za eru je dovoljno navesti događaj od kojeg se broje godine.

Učenik prema pravilima samostalno izrađuje lentu vremena na kojoj prikazuje značajne događaje svoga prvog desetljeća (npr. rođenje, polazak u 1. razred, rođenje brata ili sestre, polazak u 3. razred).

DIZ OŠ B.3.2. Učenik objašnjava ulogu povijesnih osoba i događaja u oblikovanju identiteta tradicijske regije u kojoj živi.	<ul style="list-style-type: none"> – imenuje istaknute povijesne osobe, događaje i kulturno-povijesne spomenike svoje tradicijske regije – objašnjava utjecaj istaknutih povijesnih osoba i povijesnih događaja na identitet tradicijske regije u kojoj živi koristeći se povijesnim izvorima – prikazuje značajne povijesne događaje tradicijske regije na lenti vremena – povezuje uzroke i posljedice značajnih povijesnih događaja tradicijske regije 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi primjer utjecaja povijesnih osoba i događaja na identitet tradicijske regije te uzroke i posljedice značajnih povijesnih događaja; prepoznaje povijesne osobe, događaje i kulturno-povijesne spomenike tradicijske regije; izrađuje lentu vremena odabranih povijesnih događaja
---	---	--

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- istaknute povijesne osobe i događaji tradicijske regije
- kulturno-povijesni spomenici tradicijske regije
- oblikovanje identiteta tradicijske regije.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
 Uloga povijesnih osoba i događaja te kulturno-povijesni spomenici tradicijske regije mogu se upoznati izvanučioničkom nastavom u suradnji s članovima zajednice koji pridonose oblikovanju i očuvanju identiteta. Tijekom izvanučioničke nastave može se upotrebljavati metoda intervjua i/ili metoda anketiranja uz pomoć učitelja.
 Za uspješno usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda učenik se koristi različitim vrstama povijesnih izvora (npr. pisani, slikovni, materijalni, usmena predaja).
 Učenik može istraživati istaknute povijesne osobe i kulturno-povijesne spomenike koristeći se relevantnim informacijama koje je pronašao na internetu i tako upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.

C. Pojedinac u društvu i zajednici

Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ C.3.1. Učenik objašnjava utjecaj pravila, prava i dužnosti na pojedinca i zajednicu.	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava pravila i dužnosti te posljedice njihova nepoštivanja u zajednici – prepoznaje ljudska prava i prava djece u svakodnevnom životu zajednice – objašnjava različitost i potrebu tolerancije – objašnjava načine nenasilnog rješavanja sukoba 	– navodi primjere različitosti i tolerancije; prepoznaje ljudska prava i prava djece na primjerima povezujući ih s dužnostima; opisuje posljedice nepoštivanja pravila te načine nenasilnog rješavanja sukoba

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

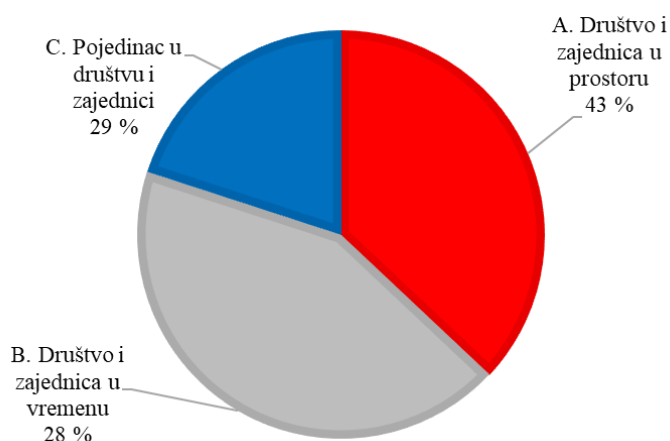
- pravila i dužnosti u različitim zajednicama
- ljudska prava i prava djece
- različitost i tolerancija
- nenasilno rješavanje sukoba.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:
 Najistaknutija prava iz Opće deklaracije o ljudskim pravima i Konvencije o pravima djeteta UN-a upoznaju se bez spominjanja navedenih dokumenata. Može se raspravljati o povezanosti prava i dužnosti te posljedicama njihova poštivanja i nepoštivanja za pojedinca i zajednicu. Preporučuje se ukazivati na različitost svih članova zajednica kojima učenik pripada i važnost tolerancije za miran i kvalitetan suživot u zajednici. Načini nenasilnog rješavanja sukoba objašnjavaju se na svakodnevni primjerima iz razredne ili neke druge zajednice kojoj učenik pripada.
 Preporučuje se naglasiti važnost osobne odgovornosti za svoje postupke u smanjenju rizika u situacijama ugroza osobne sigurnosti (npr. požari, poplave, potresi...).

Ovaj odgojno-obrazovni ishod pridonosi usvajanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje u domeni Ljudska prava.

DIZ OŠ C.3.2. Učenik objašnjava mogućnosti poboljšanja kvalitete života u zajednici.	– opisuje povezanost rada i zadovoljenja osnovnih životnih potreba	– prepoznaje povezanost rada s osnovnim životnim potrebama navodeći primjer odgovornog trošenja novca i štednje; opisuje primjer poduzetnosti i
--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje odgovorno trošenje novca i načine štednje na primjerima – opisuje na primjerima iz svakodnevnog života poduzetnost i inovativnost – objašnjava ulogu poduzetnosti i inovativnosti u poboljšanju života zajednice 	inovativnosti te njihovu ulogu u poboljšanju života zajednice
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – povezanost rada i životnih potreba – odgovorno trošenje novca i štednja – poduzetnost i inovativnost. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Preporučuje se poticati učenika na iznošenje ideja za poboljšanje života u razrednoj zajednici ili školi te na provođenje ideje u djelo.</p> <p>Ovaj odgojno-obrazovni ishod povezan je s nastavnim predmetom Praktične vještine.</p> <p>Ovaj odgojno-obrazovni ishod pridonosi usvajanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetne teme Poduzetništvo u domenama Promišljaj poduzetnički i Djeluj poduzetnički.</p>		

Slika 5. Struktura nastavnog predmeta Društvo i zajednica tijekom treće godine učenja i poučavanja

Odgojno-obrazovni ishodi u 4. razredu osnovne škole – 35 sati

A. Društvo i zajednica u prostoru		
Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ A.4.1. Učenik opisuje osnovna obilježja nacionalnog identiteta.	<ul style="list-style-type: none"> – imenuje države s kojima Republika Hrvatska graniči – opisuje granice Republike Hrvatske služeći se geografskom kartom – opisuje državno uređenje 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje državno uređenje Republike Hrvatske, nacionalne simbole, odrednice nacionalnog identiteta, razliku između državljanstva i nacionalnosti te granice Republike Hrvatske služeći se geografskom kartom;

	<ul style="list-style-type: none"> – navodi uloge Zagreba kao glavnog grada Republike Hrvatske – opisuje nacionalne simbole – objašnjava odrednice nacionalnog identiteta – razlikuje državljanstvo od nacionalnosti – navodi primjere nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj – navodi primjere država u kojima su Hrvati nacionalna manjina 	<p>navodi uloge Zagreba kao glavnog grada Republike Hrvatske, primjere nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj te barem jednu državu u kojoj su Hrvati nacionalna manjina</p>
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – granice i državno uređenje Republike Hrvatske – Zagreb – glavni grad Republike Hrvatske – hrvatski nacionalni simboli – odrednice nacionalnog identiteta – Hrvati izvan Hrvatske. 		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Nacionalni simboli su grb, zastava i himna. Preporučuje se uključiti i simbole županije istraživanjem utjecaja regionalnih obilježja na njihov izgled. Učenik može istraživati nacionalne i županijske simbole koristeći se internetom te tako upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.</p> <p>U ovome odgojno-obrazovnom ishodu odrednice nacionalnog identiteta podrazumijevaju jezik, pismo, religiju i običaje. Pri objašnjavanju odrednica nacionalnog identiteta preporučuje se upotrebljavati različita nastavna sredstva koja zorno prikazuju navedene odrednice (npr. grafički prikazi i audiovizualna sredstva).</p> <p>Ovaj odgojno-obrazovni ishod povezan je s nastavnim predmetom Praktične vještine.</p>		
<p>DIZ OŠ A.4.2. Učenik opisuje prostornu organizaciju Republike Hrvatske te život i rad ljudi u prirodnogeografskoj regiji u kojoj živi uz pomoć geografske karte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – uspoređuje tri glavne prirodnogeografske regije Republike Hrvatske (Panonska, Gorska, Primorska) uz pomoć tematske karte – smješta svoju tradicijsku regiju u jednu od triju prirodnogeografskih regija – opisuje utjecaj prirodne osnove na naseljenost i gospodarske djelatnosti prirodnogeografske regije u kojoj živi 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje glavne prirodnogeografske regije Republike Hrvatske uz pomoć tematske karte; navodi primjere utjecaja prirodne osnove na naseljenost i gospodarske djelatnosti prirodnogeografske regije u kojoj živi
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prirodnogeografska raznolikost Hrvatske – prirodna osnova i naseljenost – prirodna osnova i gospodarstvo. 		

<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovanih ishoda: Usporedba prirodnogeografskih regija uključuje geografski položaj, prostorni obuhvat i osnovna društvena obilježja. Za uspješno usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda potrebno je najprije usvojiti ishode u nastavnom predmetu Prirodoslovlje (PRI OŠ A.4.2. i PRI OŠ B.4.4.).</p>		
<p>DIZ OŠ A.4.3. Učenik se koristi različitim geografskim kartama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – čita geografske karte služeći se tumačem (legendom) – razlikuje tematske od topografskih karata – koristi se digitalnom kartom za planiranje jednostavnog putovanja 	<ul style="list-style-type: none"> – razlikuje na primjerima tematske od topografskih karata; čita većinom samostalno geografske karte služeći se tumačem; koristi se prema uputama digitalnom kartom
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: – tematske i topografske karte – korištenje tematskih i topografskih analognih i digitalnih karata.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: Učenik planira jednostavno putovanje između dviju destinacija korištenjem digitalne karte prema uputama i uz vođenje učitelja. Usvajajući odgojno-obrazovni ishod, učenik primjenjuje znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.</p>		
<p>B. Društvo i zajednica u vremenu</p>		
<p>Odgojno-obrazovni ishodi</p>	<p>Razrada ishoda</p>	<p>Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda</p>
<p>DIZ OŠ B.4.1. Učenik organizira svoje vrijeme primjenjujući vremenski slijed.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava važnost organizacije vremena na vlastitim primjerima – navodi čimbenike koji utječu na planiranje obveza i aktivnosti slobodnog vremena 	<ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje važnost organizacije vremena na primjerima te čimbenike koji utječu na planiranje obveza i aktivnosti slobodnog vremena
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: – organiziranost vremena u svakodnevnom životu – čimbenici planiranja obveza i aktivnosti slobodnog vremena.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda: Ovaj odgojno-obrazovni ishod povezan je s ishodom u nastavnom predmetu Praktične vještine (PV OŠ C.4.1.).</p>		
<p>DIZ OŠ B.4.2. Učenik objašnjava utjecaj važnih povijesnih događaja i osoba na razvoj Hrvatske.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava doprinos istaknutih osoba i važnih događaja za razvoj Hrvatske – prikazuje istaknute osobe i važne događaje iz povijesti Hrvatske na lenti vremena – opisuje uzroke i posljedice odnosa i promjena u prošlosti na sadašnjost u Hrvatskoj 	<ul style="list-style-type: none"> – navodi uzroke i posljedice odnosa i promjena u prošlosti na sadašnjost Hrvatske; prikazuje većinom samostalno istaknute osobe i važne događaje iz povijesti Hrvatske na lenti vremena opisujući njihov doprinos razvoju Hrvatske

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- stvaranje prve hrvatske države
- razvoj prostora današnje Hrvatske u uvjetima strane vlasti
- samostalna Republika Hrvatska.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Poučavanje sadržaja o važnim događajima u stvaranju prve hrvatske države uključuje doseljenje Hrvata, prihvaćanje kršćanstva i prvu samostalnost. Od istaknutih osoba tog doba preporučuje se naglasiti doprinos knezova Trpimira i Branimira te kraljeva Tomislava, Petra Krešimira IV. i Zvonimira.

U poučavanju sadržaja o razvoju prostora današnje Hrvatske u uvjetima strane vlasti preporučuje se navođenje državnih organizacija kojima je pripadao hrvatski prostor od početka 12. stoljeća do 1991. godine (Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo, Habsburška Monarhija, Austro-Ugarska Monarhija, Jugoslavija).

U poučavanju sadržaja o stvaranju samostalne Republike Hrvatske važno je naglasiti ulogu Domovinskog rata te doprinos istaknutih osoba. Preporučuje se objasniti članstvo Hrvatske u Europskoj uniji i eurozoni.

Za uspješno usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda učenik se koristi različitim vrstama povijesnih izvora (npr. pisani, slikovni, materijalni, usmena predaja), tematskim kartama i interaktivnim lentama vremena.

Učenik može istraživati utjecaj važnih povijesnih osoba koristeći se internetom te tako upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.

Preporučuje se organiziranje izvanučioničke nastave u muzejima, arhivima, galerijama, knjižnicama i na povijesnim lokalitetima.

DIZ OŠ B.4.3. Učenik objašnjava utjecaj povijesnog naslijeđa Hrvatske na razvoj nacionalnog identiteta.

– istražuje primjere materijalne i nematerijalne kulturno-povijesne baštine Hrvatske iz različitih vremenskih razdoblja
– opisuje utjecaj kulturno-povijesne baštine na identitet tradicijske regije i Hrvatske
– povezuje kulturno-povijesnu baštinu s povijesnim događajima, istaknutim osobama i vremenskim razdobljima

– razlikuje primjere materijalne i nematerijalne kulturno-povijesne baštine; opisuje primjer povezanosti kulturno-povijesne baštine s povijesnim događajima i istaknutim osobama navodeći primjer utjecaja na identitet tradicijske regije i Hrvatske

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- materijalna i nematerijalna kulturno-povijesna baština tradicijske regije i Hrvatske
- utjecaj povijesnog naslijeđa na identitet tradicijske regije i Hrvatske.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

U poučavanju sadržaja o materijalnoj i nematerijalnoj kulturno-povijesnoj baštini Hrvatske preporučuje se istražiti nekoliko primjera s područja Hrvatske i naglasiti primjere koji se nalaze na području tradicijske regije u kojoj učenik živi.

Kulturno-povijesnu baštinu Hrvatske i tradicijske regije učenici mogu istražiti terenskom nastavom uz suradnju s članovima zajednice koji pridonose njenom očuvanju. U terenskoj nastavi može se upotrebljavati metoda intervjua i/ili metoda anketiranja uz pomoć učitelja.

Učenik može istraživati kulturno-povijesnu baštinu Hrvatske i tradicijske regije koristeći se internetom te tako upotrijebiti znanja i vještine stečene na nastavnom predmetu Informacijske i digitalne kompetencije.

Za uspješno usvajanje odgojno-obrazovnog ishoda učenik se koristi različitim vrstama povijesnih izvora (npr. pisani, slikovni, materijalni, usmena predaja), tematskim kartama i interaktivnim lentama vremena.

Ovaj odgojno-obrazovni ishod povezan je s nastavnim predmetom Praktične vještine.

C. Pojedinac u društvu i zajednici

Odgojno-obrazovni ishodi	Razrada ishoda	Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti »dobar« na kraju razreda
DIZ OŠ C.4.1. Učenik objašnjava važnost poštivanja prava i izvršavanja dužnosti u rješavanju problema u zajednici.	<ul style="list-style-type: none"> – objašnjava povezanost prava i dužnosti svakog pojedinca u zajednicama kojima pripada – navodi probleme u zajednici vezane uz nepoštivanje prava te njihove uzroke i posljedice – opisuje načine sprečavanja problema u zajednici 	– navodi primjere povezanosti prava i dužnosti pojedinca u zajednicama predlažući načine sprečavanja i rješavanja problema u zajednici

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- prava i dužnosti
- rješavanje problema u zajednici.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

Tijekom usvajanja odgojno-obrazovnog ishoda može se učenika upoznati s dokumentima: Opća deklaracija o ljudskim pravima i Konvencija o pravima djeteta UN-a.

Za stjecanje znanja i usvajanje stavova o pravima i dužnostima pojedinaca u odgojno-obrazovni proces mogu se uključiti udruge i neprofitne organizacije za zaštitu ljudskih prava.

Igrom ili simulacijom svakodnevnih problema u zajednici može se potaknuti učenika na uspoređivanje različitih načina za sprečavanje i rješavanje problema u zajednici nastalih nepoštivanjem prava.

Ovaj odgojno-obrazovni ishod pridonosi usvajanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje.

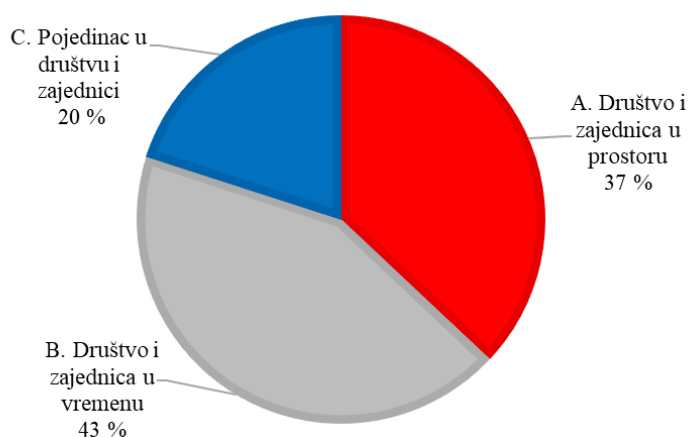
DIZ OŠ C.4.2. Učenik objašnjava važnost poduzetnosti i inovativnosti za razvoj pojedinca i zajednice.	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje utjecaj poduzetnosti i inovativnosti na osobni razvoj – objašnjava doprinos poduzetnosti i inovativnosti za razvoj zajednice i društva – objašnjava vrijednost rada za pojedinca i zajednicu 	– navodi primjer utjecaja poduzetnosti i inovativnosti na osobni razvoj te njihova doprinosa za razvoj zajednice i društva; prepoznaje vrijednost rada za pojedinca i zajednicu
---	--	---

Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

- doprinos poduzetnosti i inovativnosti pojedinca i zajednici
- vrijednost rada.

Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:

<p>Pozitivan utjecaj poduzetnosti i inovativnosti na osobni razvoj i doprinos zajednici učenik može prepoznati na primjerima iz svakodnevnog života (npr. suradnja s poduzetnicima, inovatorima, institucijama...).</p> <p>Ovaj odgojno-obrazovni ishod povezan je s nastavnim predmetom Praktične vještine.</p>		
<p>DIZ OŠ C.4.3. Učenik opisuje moguće prijetnje osobnoj sigurnosti u zajednicama.</p>	<p>– navodi moguće prijetnje osobnoj sigurnosti</p> <p>– predlaže odluke i aktivnosti koje pridonose osobnoj sigurnosti u zajednici</p> <p>– sudjeluje u aktivnostima civilnog društva pomažući vršnjacima u potrebi</p>	<p>– prepoznaje moguće prijetnje osobnoj sigurnosti navodeći aktivnosti koje pridonose povećanju sigurnosti; sudjeluje u aktivnostima civilnog društva pomažući vršnjacima u potrebi</p>
<p>Sadržaji za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>– prijetnje osobnoj sigurnosti</p> <p>– civilno društvo.</p>		
<p>Preporuke za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda:</p> <p>Preporučuje se upoznati učenika s različitim prijetnjama osobne sigurnosti i sigurnosti zajednica kojima pripada (npr. prirodne katastrofe, nesreće, ovisnosti, trgovanje ljudima, epidemije...).</p> <p>Preporučuje se staviti naglasak na smanjenje rizika od prijetnji i na odgovarajuće postupke u slučaju katastrofa (npr. evakuacija u slučaju potresa, požara).</p> <p>Odgojno-obrazovni ishod može se usvojiti tijekom izvanučioničke nastave u suradnji s lokalnim stožerima civilne zaštite, dobrovoljnim vatrogasnim društvima, Hrvatskom gorskom službom spašavanja, policijom, Crvenim križem itd.</p> <p>Ovaj odgojno-obrazovni ishod pridonosi usvajanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetnih tema Zdravlje, Uporaba IKT-a, Građanski odgoj i obrazovanje i povezan je s nastavnim predmetima Prirodoslovlje te Tjelesna i zdravstvena kultura.</p>		

Slika 6. Struktura nastavnog predmeta Društvo i zajednica tijekom četvrte godine učenja i poučavanja

E. Povezanost s drugim predmetima i međupredmetnim temama

Nastavni predmet Društvo i zajednica povezan je s drugim nastavnim predmetima i sa svim međupredmetnim temama.

Nastavnim aktivnostima učenik stječe komunikacijske jezične kompetencije primjenjujući jezične djelatnosti hrvatskog i stranih jezika: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje, što je povezano sa svim odgojno-obrazovnim ishodima nastavnog predmeta Društvo i zajednica. Tijekom učenja učenik će

postavljati pitanja, promatrati, prikupljati podatke na različite načine, mjeriti, prikazivati podatke i rješavati neke uočene probleme koristeći se matematičkim kompetencijama i kompetencijama u prirodoslovlju, tehnologiji i inženjerstvu, čime je nastavni predmet Društvo i zajednica povezan s nastavnim predmetima Matematikom, Prirodoslovljem, Informacijskim i digitalnim kompetencijama, Praktičnim vještinama, Likovnom kulturom, Glazbenom kulturom te Tjelesnom i zdravstvenom kulturom.

Znanja stečena u učenju nastavnog predmeta Društvo i zajednica jedan su od temelja za usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda nastavnog predmeta Praktične vještine. Za uspješno usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda u konceptu Društvo i zajednica u prostoru preduvjet je usvojiti odgojno-obrazovne ishode u konceptu Organiziranost prirode nastavnog predmeta Prirodoslovlje koji se odnose na prirodnogeografska obilježja prostora.

Učenjem i poučavanjem koncepta Pojedinaac u društvu i zajednici ostvaruje se povezanost s međupredmetnim temama Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti i Zdravlje. Uspješnom usvajanju odgojno-obrazovnih ishoda u konceptima Društvo i zajednica u prostoru i Društvo i zajednica u vremenu pridonosi povezanost s međupredmetnim temama Održivi razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje, Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije i Poduzetništvo.

Učenik će usvajanjem odgojno-obrazovnih ishoda nastavnog predmeta Društvo i zajednica razmatrati svoju ulogu u zajednici u kojoj živi i u društvu općenito te će na taj način stjecati građanske kompetencije, što povezuje nastavni predmet s međupredmetnom temom Građanski odgoj i obrazovanje. Učenik će sudjelovati u projektnim aktivnostima kojima će svoje ideje usmjeriti na dobrobit zajednice, primjerice svoje razredne zajednice. Time se uz građanske unapređuju i poduzetničke kompetencije u okviru međupredmetne teme Poduzetništvo.

Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj i Učiti kako učiti ostvarivat će se u svim odgojno-obrazovnim ishodima nastavnog predmeta Društvo i zajednica.

Zahvaljujući multidisciplinarnosti nastavnog predmeta Društvo i zajednica, postoje brojne mogućnosti konceptualnog povezivanja s drugim nastavnim predmetima i svim međupredmetnim temama s ciljem razvoja višestrukih pismenosti i generičkih kompetencija.

F. Učenje i poučavanje nastavnog predmeta

Glavna načela u učenju i poučavanju nastavnog predmeta Društvo i zajednica usmjerena su razvoju učenika kao cjelovitih osoba koji se trebaju osposobiti za cjeloživotno učenje i aktivno sudjelovanje u životu zajednica kojima pripadaju. Ciljevi učenja i poučavanja usvajaju se razvijanjem konceptata nastavnog predmeta i u sklopu njih definiranim odgojno-obrazovnim ishodima. Poučavanjem temeljenom na konceptima učenik spoznaje utjecaj zajednice i društva na pojedinca te pojedinca na društvo i zajednicu u različito vrijeme i na različitim prostornim razinama. Prostorni obuhvat poučava se primjenom načela od bližeg prema daljem. Vremenski okvir polazi od pojedinca te njegova neposrednog doživljaja i poimanja vremena prema zajednici u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Spiralno-uzlazni pristup poučavanju omogućuje poučavanje pojedinih konceptata na različitim kognitivnim razinama uz prilagodbu dobi učenika.

Učenje i poučavanje treba biti aktivno, što omogućuje stjecanje znanja i razvijanje različitih kompetencija (komunikacijskih, socijalnih, građanskih, orijentacijskih...). Učenje će postati učinkovitije, a razumijevanje cjelovitije ako se aktivnosti učenja oslanjaju na prethodna znanja, iskustva i interese učenika. Ako učitelj pristupa holistički organizaciji poučavanja, a za učenje osmišljava učeniku zanimljive aktivnosti, bliske i temeljene na njegovim iskustvima i znanjima, uspješnije će se usvojiti odgojno-obrazovni ishodi. Preporučuje se u učenje i poučavanje uključiti aktivnosti poput otkrivanja igrom, igranja uloga, rješavanja problema, izrade vizualnih prikaza, pričanja priča, posjeta ustanovama, lokalitetima i sl. Važno je potaknuti učenika na postavljanje pitanja o društvenim pojavama

i procesima. Tako osmišljeno učenje i poučavanje potaknut će prirodnu dječju znatiželju. Aktivnim učenjem učenik uočava povezanost koncepata koje uči i njihove primjene u stvarnim situacijama.

U učenju i poučavanju nastavnog predmeta Društvo i zajednica ishodi učenja usvajaju se korištenjem različitih materijala i izvora znanja koje učitelj autonomno odabire, prilagođava i primjenjuje. Materijali i izvori mogu biti analogni i digitalni te primjereni dobi učenika i njihovim kognitivnim sposobnostima. Za povezivanje iskustava učenja sa svakodnevnim životom učitelj se koristi izvornom stvarnošću, ovisno o mogućnostima. Uz izvornu stvarnost i tekstualna nastavna sredstva preporučuje se upotrebljavati različita vizualna, auditivna i audiovizualna nastavna sredstva. U izvore i materijale ubrajaju se sva sredstva i pomagala koja omogućuju učinkovitije i poticajnije učenje i poučavanje nastavnog predmeta Društvo i zajednica, npr. analogne i digitalne topografske karte i različite vrste tematskih karata (povijesne, prometne, gospodarske, turističke...), kompas, lente vremena, fotografije, dijagrami itd.

Proces učenja nastavnog predmeta Društvo i zajednica uspješniji je što je okružje u kojem se odvija različitije jer potiče zanimanje učenika, njegovu motiviranost i aktivno sudjelovanje. Prvo aktivno učenje odvija se u zajednici doma gdje učenik stječe prva iskustva koja proširuje učenjem u školi i u drugim zajednicama. Učenje opažanjem, otkrivanjem, istraživanjem i stvaranjem temelj je učenja i razumijevanja novih pojmova i procesa u nastavnom predmetu Društvo i zajednica. Takvo se učenje ostvaruje izvanučioničkom nastavom i terenskim radom. Vrijednost terenskog rada povećava se poticanjem međupredmetnog povezivanja s ciljem sveobuhvatnijeg doživljaja i razumijevanja prostorne stvarnosti te uočavanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa. Tijekom terenske nastave učenik razvija vještine korištenja različitih metoda istraživanja, npr. mjerenje, skiciranje, intervju i anketiranje. Primjenom različitih metoda i oblika rada potiče se razvoj socijalnih kompetencija koje pridonose stvaranju kvalitetnih odnosa unutar odgojno-obrazovne skupine. Poticajno okružje za učenje i poučavanje nastavnog predmeta Društvo i zajednica mogu biti i ustanove koje brinu o kulturno-povijesnoj baštini te arheološki i drugi lokaliteti kulturno-povijesne baštine.

Učenje i poučavanje nastavnog predmeta Društvo i zajednica odvija se i u školskoj knjižnici koja je informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte škole, a školski knjižničar može pridonijeti razvoju informacijske pismenosti učenika.

Virtualna stvarnost i simulacije mogu se upotrebljavati kada neposredna stvarnost nije dostupna. Digitalna tehnologija omogućuje i povezanost s učenicima i stručnjacima u drugim mjestima.

Učionica i drugi radni prostori u školi i izvan nje trebali bi omogućiti učeniku osjećaj sigurnosti, uvažavanje i poticajno okružje u učenju i poučavanju. U svim radnim prostorima učenik se ponaša u skladu s dogovorenim pravilima.

Poučavanje i učenje u nastavnom predmetu Društvo i zajednica odvija se individualnim radom svakog pojedinca i suradničkim učenjem koje se provodi radom u paru ili radom u skupinama. Suradničkim učenjem učenik stječe i primjenjuje znanja i vještine, razvija komunikacijske, socijalne i građanske kompetencije, razmjenjuje mišljenja i motiviran je za učenje i suradnju. Važno je s jasnim ciljem unaprijed isplanirati svaki oblik grupiranja učenika te pratiti doprinos svakog pojedinca i rad skupine u cjelini.

Tijekom učenja i poučavanja učitelj potiče razvoj divergentnog mišljenja, kreativnost, rješavanje problema, uvažavanje ideja i različitih načina razmišljanja uz kritički pristup, suradnju i komunikaciju. Međusobno povjerenje, uzajamno pomaganje te ispunjavanje dužnosti i obveza pridonosi kvalitetnijim rezultatima rada.

Nastavni predmet Društvo i zajednica uči se i poučava od 1. do 4. razreda osnovne škole jednim satom tjedno, ukupno 35 sati godišnje. U izvedbenom kurikulumu vrijeme poučavanja i učenja za usvajanje svakog odgojno-obrazovnog ishoda određuje učitelj prema potrebama svojih učenika i udjelima pojedinih koncepata u svakom razredu. Za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (učenici

s teškoćama i daroviti učenici) učitelji, u suradnji sa stručnom službom škole, trebaju planirati individualizirani kurikulum usmjeren na pojedinog učenika. Osobitosti tih učenika zahtijevaju njima prilagođene individualizirane postupke, kako u učenju i poučavanju, tako i u vrednovanju. To podrazumijeva prilagodbu razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, opsega i dubine sadržaja učenja te odabir odgovarajućih strategija učenja i poučavanja kojima se navedeno namjerava ostvariti.

G. Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda

Vrednovanje u nastavnom predmetu Društvo i zajednica treba biti redovito primjenom različitih pristupa, oblika, metoda i tehnika. Pritom se uzima u obzir jedinstvenost svakog učenika uvažavajući njegov kognitivni, afektivni i psihomotorički razvoj. Svako vrednovanje dio je odgojno-obrazovnog procesa i podrazumijeva uspostavljanje poticajne atmosfere utemeljene na učinkovitoj komunikaciji i interakciji učenika i učitelja. Dobro organiziranim vrednovanjem usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda potiče se dubinsko i trajno učenje te primjena znanja i vještina u novim situacijama. U vrednovanju se primjenjuju tri pristupa: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog.

Vrednovanje za učenje služi unapređivanju i planiranju budućeg učenja i poučavanja, a provodi se tijekom učenja i poučavanja čiji je neodvojivi dio. Ono učenicima pruža mogućnost da tijekom procesa učenja uvide kako mogu unaprijediti svoje učenje, omogućuje učiteljima odrediti sljedeće korake u poučavanju i poticanju učenja, olakšava individualizaciju u pristupu poučavanju i osigurava roditeljima informacije o učenju na temelju kojih mogu dati primjerenu podršku za učenje svojem djetetu. U vrednovanju za učenje učitelj prikuplja i interpretira informacije o procesu učenja i poučavanja raznolikim metodama i tehnikama. Neke od metoda i tehnika vrednovanja za učenje su: ciljana pitanja tijekom nastave radi provjere razumijevanja, opažanje aktivnosti učenika, izlazne kartice i rubrike za vrednovanje. Vrednovanje za učenje ne rezultira ocjenom, već mu je svrha unaprijediti učenje i poučavanje pravodobnim i kvalitetnim povratnim informacijama.

Vrednovanje kao učenje podrazumijeva aktivno uključivanje učenika u proces vrednovanja uz stalnu podršku učitelja s ciljem razvoja autonomnog učenja i odgovornosti. Učitelj planira vrijeme potrebno za poticanje i usmjeravanje vrednovanja kao učenja. Učenik treba podršku, usmjeravanje i stalnu povratnu informaciju od učitelja i svojih vršnjaka. Vršnjačko vrednovanje i samovrednovanje pozitivno utječu na učenika i pripremaju ga za cjeloživotno učenje, pri čemu učenik razvija pozitivan stav prema prihvaćanju kritike i preuzimanju odgovornosti za vlastito učenje. Ovakvim pristupom razvijaju se kompetencije učenja za učenje. Tijekom samovrednovanja i vršnjačkog vrednovanja učenici su uključeni u proces donošenja odluka o koracima koji slijede u učenju. Neke od metoda i tehnika u ovom pristupu vrednovanju su: razgovori s učenicima, popisi za samovrednovanje i vršnjačko vrednovanje, refleksije o učenju, skale procjena i rubrike za vrednovanje. Vrednovanje kao učenje ne rezultira ocjenom, već mu je svrha unaprijediti učenje, samostalnost i odgovornost učenika.

Vrednovanje naučenog podrazumijeva procjenu razine usvojenosti znanja, vještina i stavova prema kurikulumom definiranim odgojno-obrazovnim ishodima nakon učenja i poučavanja jednog ili više odgojno-obrazovnih ishoda. U odabiru metoda vrednovanja treba uzeti u obzir njihovu primjerenost i praktičnost za ispitivanje usvojenosti određenih odgojno-obrazovnih ishoda te usklađenost s dobi i mogućnostima učenika. Zadaci postavljeni učenicima moraju biti jasni, jednoznačni, primjereni dobi te različite težine i kognitivnih razina usklađenih s ishodima. Važno je planirati vrednovanje u isto vrijeme kad i poučavanje kako bi proces bio usklađen. Uz usvojenost znanja potrebno je provjeravati i razvijenost vještina. Vrednovanje naučenog rezultira ocjenom.

Dva su elementa vrednovanja naučenog u nastavnome predmetu Društvo i zajednica: odnosi i promjene u prostoru i vremenu te razvijenost vještina.

Odnosi i promjene u prostoru i vremenu kao element vrednovanja obuhvaća vrednovanje činjeničnog, konceptualnog i proceduralnog znanja. U učenju i poučavanju važno je činjenično znanje, no još je

važnije konceptualno i proceduralno znanje koje će omogućiti razumijevanje svih interakcija, međuodnosa, pojava i procesa u prostoru i vremenu te primjenu znanja u novim situacijama. Usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda u ovom elementu vrednuje se unaprijed određenim kriterijima razine usvojenosti znanja, odnosno odgojno-obrazovnih ishoda. Razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda utvrđuje se usmenim provjeravanjem kontinuirano tijekom nastavne godine. Za razliku od usmenih provjera, pisane provjere znanja provode se periodično, nakon učenja i poučavanja određene skupine odgojno-obrazovnih ishoda. Učitelj priprema pisane provjere i uključuje zadatke zatvorenog tipa, ali i one otvorenog tipa kojima će najbolje moći provjeriti usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda na višim kognitivnim razinama. Zadaci postavljeni učenicima moraju biti jasni, jednoznačni, primjereni dobi te različite težine i kognitivnih razina usklađenih s ishodima. Pri svakom vrednovanju treba paziti na različite metode i tehnike kako bi učenici imali priliku pokazati stečene kompetencije. Metode vrednovanja odabiru se ovisno o njihovoj primjerenosti i praktičnosti za provjeravanje usvojenosti određenih ishoda te primjerenosti dobi i mogućnostima učenika. Primjerice, stavovi se ne vrednuju izravno, već temeljem izrečene ili napisane argumentacije.

Razvijenost vještina kao element vrednovanja obuhvaća vrednovanje različitih vještina koje proizlaze iz odgojno-obrazovnih ishoda. To su, prije svega, vještine vezane uz prostor i vrijeme: orijentacijske vještine u prostoru i na geografskim kartama, vještine interpretacije prostorne organizacije i procesa čitanjem sadržaja topografskih i tematskih (povijesnih, gospodarskih, prometnih...) karata te vještine orijentacije u vremenu iskazane različitim prikazima vremenskih sljedova. Usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda u ovom elementu također se utvrđuje usmenim i pisanim provjerama te vrednovanjem učeničkih uradaka, npr. crteža, lenta vremena, skica kretanja, učeničkih mapa, učeničkih izvješća, grafičkih organizatora itd. Vještine se razvijaju postupno od onih najjednostavnijih prema složenijima uvažavajući psihomotoričke sposobnosti i dob učenika. Važno je da učitelj na početku nastavne godine odredi jasne kriterije koje će primjenjivati u procjeni kvalitete radova i vrednovanju razvijenosti vještina.

Za svako vrednovanje učitelj izrađuje kriterije i s njima upoznaje učenike ili ih izrađuje zajedno s njima. Osim brožanih ocjena jednako su važan dio vrednovanja i bilješke kojima učitelj redovito opisuje i prati napredovanje učenika. Važno je pohranjivati sve radove učenika i prikupljene informacije o sudjelovanju u svim oblicima aktivnosti. One su povratna informacija učeniku, roditelju i samom učitelju o svim aktivnostima učenika, napredovanju u učenju, suradnji s drugim učenicima (rad u paru i/ili skupini) te postignutoj razini samostalnosti i odgovornosti.

Zaključna ocjena temelji se na usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda definiranih kurikulumom nastavnog predmeta Društvo i zajednica za određenu godinu učenja i poučavanja. Razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda iskazuje se brožčanom ocjenom. U zaključnoj ocjeni jednak udio čine ocjene iz obaju elemenata vrednovanja (odnosi i promjene u prostoru i vremenu te razvijenost vještina), a uzimaju se u obzir i svi ostali pokazatelji o učenikovom učenju, napredovanju i postignućima. Zaključna ocjena izriče se brojkom i riječju (nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5) i ne mora biti jednaka aritmetičkoj sredini pojedinačnih ocjena, već se temelji na profesionalnoj prosudbi i odluci učitelja.